

У спеціалізовану вчену раду Д 44.877.01 у
Вищому навчальному закладі Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і
торгівлі»
36014, м. Полтава, вул. Коваля, 3

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу
ШИБАЄВОЇ НАТАЛІЇ ВОЛОДИМИРІВНИ на тему:
**«ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РЕГУЛЯТОРНОЇ
ПОЛІТИКИ В АГРАРНІЙ СФЕРІ»**,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.03 «Економіка та управління національним
господарством»

Аналіз дисертаційної роботи Шibaєвої Наталії Володимирівни дає змогу сформулювати наступні узагальнені висновки щодо актуальності, особливостей, наукової новизни, практичного значення, а також загальної оцінки дослідження, основні положення якого подані до захисту.

1. Актуальність теми дисертаційної роботи та зв'язок з науковими програмами. У процесі розвитку національної економіки, пов'язаної з формуванням ринкових засад розвитку, спостерігається неузгодженість окремих елементів організаційно-економічного механізму регуляторної політики в аграрній сфері, їх невідповідність сучасним викликам. Поряд із цим нестабільність регуляторних норм гальмують становлення регуляторної політики як чинника сталого розвитку аграрної сфери. Сукупність вказаних негативних наслідків свідчать про необхідність здійснення подальших кроків у напрямі підвищення ефективності організаційно-економічного механізму регуляторної політики в аграрній сфері.

Враховуючи реалії сучасного світу, економічні перетворення, необхідні для приросту валового національного продукту, поліпшення якості життя населення, ґрунтуються на раціональному розподілі й використанні як різних ресурсів, так і складових елементів організаційно-економічного механізму

регуляторної політики в аграрній сфері. Необхідність створення цілісної системи розуміння можливостей застосування дієвого організаційно-економічного механізму регуляторної політики в аграрній сфері на основі ефективного впровадження організаційно-економічних заходів із застосуванням відповідних інструментів має всі підстави для подальшого наукового обґрунтування складових їх теоретичної й практичної спрямованості. За таких умов практично необхідним є застосування державою дієвих організаційно-економічних механізмів регуляторної політики в аграрній сфері. Існуючі механізми регуляторної політики в аграрній сфері спонукають до удосконалення їх та безпосереднього використання в мінливих умовах економічного середовища.

З огляду на вказане, дослідження Шибасвої Н. В., у якому сформовано теоретичні та вдосконалені науково-практичні, організаційно-економічні засади і механізм регуляторної політики в аграрній сфері, з однієї сторони, відрізняється важливістю результатів науково-прикладних розробок щодо забезпечення соціального, економічного зростання аграрної сфери, а з іншої, свідчить про необхідність подальшого поглибленого системного дослідження визначеної наукової проблематики та є надзвичайно актуальним.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість наукових положень підтверджується проведеним автором аналізом наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених, логікою та чітко поставленими завданнями, опрацюванням великої кількості статистичних, аналітичних, нормативно-правових матеріалів щодо формування організаційно-економічних засад державного регулювання вітчизняного аграрного виробництва.

Зміст дисертації, структура та виклад науково-прикладних розробок свідчать про завершеність наукового дослідження, в якому розв'язано актуальне науково-практичне завдання та формалізовано автором. Оцінюючи дисертаційну роботу, можна стверджувати, що одержані наукові результати є обґрунтованими, а наукова новизна є достовірною відповідно до представлених

у роботі доказів, створених за допомогою загальнонаукових та статистичних принципів, методів та прийомів комплексних досліджень.

Дисертаційна робота, виконана Шибасевою Н. В. є завершеним науковим дослідженням, в якому представлено авторський підхід щодо розроблення нових концептуальних засад та надання наукових рекомендацій з метою поліпшення організаційно-економічного механізму регуляторної політики в аграрній сфері. Висновки і практичні рекомендації, які викладені у дисертації Шибасевої Н. В. є логічними та послідовними. Достовірність теоретичних положень дисертації підтверджено прикладним використанням результатів:

- розроблено та запропоновано організаційно-економічні засади урахування концепції багатофункціональності сільського господарства в регуляторній політиці в аграрній сфері, які відрізняються від існуючих обґрунтуванням інструментів (субсидій, дотацій) і процедур (порядок розподілу), що закріплюють принцип крос-відповідності у програмах державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників, що дозволить забезпечити умови сталого розвитку аграрної сфери;

- сформульовано перспективний підхід до виділення етапів реформування національної системи технічного регулювання аграрної сфери, який, на відміну від існуючих, побудований за критерієм рушійних факторів реформування, що дозволило уточнити тенденції її розвитку та запропонувати оптимізаційні заходи з метою удосконалення організаційно-економічного механізму регуляторної політики, які спрямовані на підвищення ефективності її застосування в аграрній сфері України;

- науково обґрунтовано функціональне призначення мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення як інструменту організаційно-економічного механізму регуляторної політики, що, на відміну від існуючих, визначає його як допоміжний інструмент регулювання земельних відносин, обумовлений несформованістю нормативно-правової бази для запровадження ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення та який у

довгостроковому періоді зумовлює посилення невизначеності функціонування аграрної сфери;

- обґрунтовано методологічні концепти до дослідження сучасної регуляторної політики держави в аграрній сфері, в яких, на відміну від існуючих, поєднується синтезована теорія суспільної економіки, її нормативний напрям, що включає теорію суспільного інтересу, теорію захоплення, економічну теорію регулювання та позитивний напрям, представлений теорією ігор, теорією стратегічних взаємодій. Вказане дозволяє поглибити та розвинути теоретичні основи регуляторної політики в аграрній сфері;

- удосконалено понятійно-категоріальний апарат з метою подальшого розвитку аграрної економіки та управління національним господарством;

- поглиблено сутнісно-змістовне наповнення категорії «організаційно-економічний механізм регуляторної політики»;

- запропоновані напрями локалізації зусиль щодо реалізації організаційно-економічного механізму регуляторної політики у процесі забезпечення інституційної ефективності аграрної сфери, що, на відміну від існуючих, ґрунтується на зменшенні рівня трансакційних витрат в умовах функціонування формальних інститутів (які забезпечують чіткі, прозорі, стабільні, спрямовані на субстанціональну раціональність правила взаємодій) нижче за трансакційні витрати господарської діяльності в умовах функціонування неформальних інститутів, що дозволяє сформулювати передумови досягнення інституційної ефективності аграрної сфери;

- сформульовано та обґрунтовано концептуальні засади запровадження державно-суспільно-приватного партнерства у структуру організаційно-економічного механізму регуляторної політики, що, на відміну від існуючих, враховують потенціал фондрайзінгу громад, суспільних і професійних організацій, мережевих об'єднань та визначають організаційно-економічні основи формування такого партнерства для розв'язання проблеми соціального, економічного й екологічного розвитку аграрної сфери через концентрацію ресурсів органів виконавчої влади, стейкхолдерів.

У цілому структура та зміст дисертації свідчать про комплексний характер проведеного дисертантом дослідження.

Робота насичена статистичним матеріалом, що значно полегшує сприйняття аналітичних досліджень і висновків.

Таблиці та рисунки легко сприймаються, не перевантажені умовними позначеннями. Висновки наведені в дисертації, відображають глибину досліджуваної проблеми, логічно побудовані та мають аналітичне підґрунтя.

Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки та пропозиції належать особисто автору. Матеріали дисертації були предметом розгляду і дискусій на науково-практичних конференціях, в тому числі міжнародних.

3. Достовірність і практичне значення результатів дослідження. Ознайомлення з дисертаційною роботою Шибасвої Н. В. дає підставу стверджувати про достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, що в ній містяться. Зміст дисертаційної роботи охоплює ключові аспекти теми. Отримані результати підтверджуються широким використанням публікацій вітчизняних і зарубіжних авторів за темою дослідження, аналізом нормативно-правової бази та статистичних даних.

При проведенні дослідження використані законодавчі і нормативні акти України, статистичні матеріали, результати незалежних соціологічних та економічних досліджень, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених із відповідної тематики, матеріали міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференцій, симпозіумів, результатів власних досліджень автора. Результати дисертаційної роботи відповідають визначеній меті.

Характеризуючи дисертаційну роботу Шибасвої Н. В., слід зазначити, що основні її наукові положення викладено переконливо і логічно, висновки та рекомендації ґрунтуються на результатах власних досліджень. Достовірність практичних розробок автора підтверджується відповідними довідками. Враховуючи це, зроблено висновок, що одержані результати є достовірними.

4. Наукова новизна дослідження полягає в системному розв'язанні важливого науково-прикладного завдання, пов'язаного із обґрунтуванням

теоретичних і методичних положень та практичних рекомендацій, які в сукупності вирішують важливий актуальний аспект щодо нового вирішення проблеми концептуального й методологічного обґрунтування удосконалення організаційно-економічного механізму регуляторної політики в аграрній сфері України, розробки відповідних рекомендацій прикладного характеру.

До основних результатів, які містять елементи наукової новизни можна віднести: збагачення основ сучасної теорії розвитку економіки та управління національним господарством при обґрунтуванні нової парадигми відносно застосування організаційно-економічного механізму регуляторної політики в аграрній сфері економіки України з урахуванням його багаторівневості й основних чинників впливу на ефективність його функціонування і розвитку, що дозволило обґрунтувати основні напрями підвищення ефективності регуляторної політики в аграрній сфері; визначення перешкод та факторів впливу на масштаби дослідження архітекtonіки організаційно-економічного механізму формування та реалізації регуляторної політики держави в аграрній сфері з розмежуванням його рівнів, інституційних і функціональних елементів, розкриттям взаємозв'язків між ними, що дає змогу забезпечити системність і комплексність у теоретичному відображенні й опрацюванні заходів удосконалення; визначення змістовних характеристик пріоритетних напрямів комплексної оцінки ефективності організаційно-економічного механізму регуляторної політики в аграрній сфері на основі системи показників, що характеризують реакцію аграрної сфери на регулюючі заходи держави в контексті прогресу у досягненні цілей сталого розвитку; цілей державних програм в аграрній сфері; інституційному забезпеченні; показників тактичних заходів і витрат організаційно-економічного механізму регуляторної політики в аграрній сфері.

Важливі методологічні результати дисертаційного дослідження наступні:

1) обґрунтовано концептуальні підходи до розробки заходів регуляторної політики, який, на відміну від існуючих, комбінує заходи вертикального та горизонтального її зрізів, що дозволило удосконалити регуляторні умови

економічної діяльності та селективні заходи бюджетної, податкової, грошово-кредитної політик в аграрній сфері;

2) розкрито методичний підхід до оцінювання ефективності інституційної складової організаційно-економічного механізму регуляторної політики, відмінністю якого є врахування динаміки трансакційних витрат на одиницю вартості сільськогосподарської продукції, що дає можливість ідентифікувати динаміку кількісного співставлення трансакційних витрат із трансформаційними як індикатора відносного рівня непродуктивних витрат, пов'язаних із недосконалістю інституційного середовища;

3) розроблено методичний підхід до визначення регуляторної політики, який, на відміну від існуючих, використовує її широке та вузьке розуміння: у широкому розумінні регуляторна політика розглядається як сукупність напрямів, форм, принципів, методів, інструментів, які застосовує держава у процесі державного регулювання економіки для досягнення цілей сталого розвитку; у вузькому розумінні регуляторна політика – складова та самостійний напрям економічної політики, що спрямований на реалізацію стратегічних і тактичних пріоритетів державного регулювання економіки на конкретному етапі шляхом визначення економіко-правових основ господарських та адміністративних відносин органів державної влади, органів місцевого самоврядування, стейкхолдерів через застосування принципів, методів, інструментів, які є формоутворюючими для побудови інституційної матриці державного регулювання економіки й узгоджують взаємодію його суб'єктів;

4) визначені концепти дослідження трансмісійного впливу інструментів організаційно-економічного механізму регуляторної політики на аграрну сферу, що, на відміну від існуючих, розкриває канали його прямої (вплив на поведінку стейкхолдерів та функціонування і розвиток аграрної сфери) та зворотної дії (вплив стейкхолдерів на формування організаційно-економічного механізму регуляторної політики), конкретизує етапи впливу.

5. Практичне значення й впровадження результатів дослідження.

Основні положення, викладені в дисертації, доведено до рівня методичних

розробок і практичних рекомендацій, які підлягають широкому застосуванню як у проведенні подальших досліджень, так і у практичній діяльності. Практичне значення отриманих результатів полягає в обґрунтуванні науково-теоретичних положень, методичних підходів і висновків щодо удосконалення, розроблення та реалізації підходу до ідентифікації суперечностей регуляторної політики України в умовах низької ефективності інституалізації аграрної сфери.

Практичне значення дослідження заключається в тому, що теоретичним положенням та висновкам, отриманим в його процесі на основі теоретичних узагальнень і розробленої авторської концепції вдосконалення організаційно-економічного механізму регуляторної політики в аграрній сфері надано форму нових практичних рекомендацій. При цьому, обґрунтовано конкретні рішення щодо реалізації організаційно-економічного механізму регуляторної політики України до спільної аграрної політики ЄС. Це досягнуто на основі багатоаспектного удосконалення прикладного апарату за рахунок інкорпорації та виокремлення регуляторної складової спільної аграрної політики країн-членів ЄС і визначенні провідної тенденції її сучасного розвитку: запровадження та використання принципів, інструментів, притаманних «розумному регулюванню» за незмінності стратегічних цілей і дотриманні базових законодавчих процедур демократичного процесу в інтеграційному угрупованні, що сприяє реалізації євроінтеграційних планів України.

Достовірність отриманих результатів засвідчують відповідні розробки Шибаєвої Н. В., які мають практичне значення і знайшли своє застосування в діяльності окремих установ, що підтверджено відповідними довідками про впровадження, зокрема у роботі: Департаменту стратегії та економічного розвитку Міністерства аграрної політики та продовольства України при розробці комплексного підходу до забезпечення організаційно-економічного механізму регуляторної політики в аграрному секторі з урахуванням потенційних можливостей галузі, закордонного досвіду (довідка № 37-11-15/15441 від 13.06.2018 р.); Департаменту агропромислового розвитку Харківської обласної державної адміністрації при розробленні рекомендацій

щодо застосування мобілізаційного методу реалізації інвестиційних проектів соціально-економічної та екологічної спрямованості врахований і використовується у практичній діяльності (довідка № 07-27/07/1295 від 19.06.2018 р.); відділу агропромислового розвитку Вовчанської районної державної адміністрації у процесі удосконалення інформаційного забезпечення заходів регуляторної політики (довідка № 56/02-18 від 02.03.2018 р.); Красноградської районної державної адміністрації розробленні рекомендацій щодо форм децентралізації у регулюванні земельних відносин, методів стимулювання зони екологічного фокусу (довідка № 07-76 від 20.04.2018 р.); управління агропромислового розвитку Зміївської районної державної адміністрації при плануванні методів оцінки результатів ефективності регуляторної політики (довідка № 64 від 19.03.2018 р.).

Результати дослідження використовуються у навчальному процесі Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка під час викладання дисциплін «Державне регулювання економіки», «Державне регулювання в агробізнесі», «Мікро- та макроекономіка», «Історія економіки та економічної думки», «Міжнародні економічні відносини та світове господарство» (довідка № 04-109 від 26.04.2018 р.).

Відтак, теоретичні положення, методологічні розробки та практичні результати дисертаційного дослідження дають підстави зробити висновок, що дисертаційна робота характеризується науковою новизною та практичною спрямованістю.

6. Основний зміст роботи. Зміст дисертації Шибасової Н. В. відповідає меті та завданням дослідження. Дисертаційна робота Шибасової Н. В. на тему «Організаційно-економічний механізм регуляторної політики в аграрній сфері» складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Зміст роботи викладено стисло, логічно, аргументовано. Логічна структура побудови змісту дисертаційної роботи засвідчує високий професійний рівень дисертанта. Матеріал викладено послідовно і відповідно до завдань та структури дисертації. Обґрунтована актуальність теми, визначені мета, завдання, об'єкт і предмет дослідження, наукова новизна та практичне значення одержаних

результатів. Дослідження викладене на 487 сторінках із яких основного тексту 370 сторінки, у тому числі 32 рисунки, 58 таблиць (з яких 3 таблиці та 8 рисунків займають окремі сторінки), містить 683 найменування літературних джерел та 8 додатків.

Структура і зміст дисертаційної роботи логічно й послідовно пов'язані між собою. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, як із погляду сучасних науково-теоретичних досліджень, так і з позицій практичної реалізації, є достатнім.

7. Повнота викладу основних результатів в опублікованих працях. За результатами проведених досліджень автором опубліковано 41 наукова праця загальним обсягом 40,4 друк. арк., з яких особисто автору належить – 38,3 друк. арк.) з яких: 2 колективних та 1 одноосібна монографія; 23 статті у наукових фахових виданнях (з них 6 статей – у виданнях, що індексуються у міжнародних наукометричних базах), 15 публікацій у матеріалах і збірниках тез доповідей на наукових конференціях.

Автореферат висвітлює основні розділи дисертаційної роботи та отримані в ній наукові результати. Робота містить достатню кількість ілюстративного матеріалу. Зазначене вище та вивчення наукових праць Шibaєвої Н. В. дозволяє зробити опоненту висновок, що основні результати дисертаційного дослідження оприлюднені до захисту дисертації.

8. Дискусійні положення та зауваження. Оцінюючи дисертаційну роботу Шibaєвої Н. В., яка виконана на достатньо високому науковому рівні, слід висловити деякі зауваження, які відносяться до дискусійних питань та побажань:

1. При формулюванні актуальності обраної теми дослідження автор вказав на низку проблем реалізації організаційно-економічного механізму регуляторної політики в аграрній сфері в Україні, тобто переважно на емпірично встановлені закономірності та тенденції розвитку досліджуваного явища. У той же час, якщо взяти до уваги теоретичні та методологічні аспекти заявленої проблематики, предмет дослідження має бути значно ширшим і враховувати невирішеність багатьох інших дискусійних питань, у тому числі

теоретико-методологічного змісту. Зокрема, у актуальності не вказано, які ж саме невирішені теоретичні та методологічні питання змусили автора вдатися до проведення представленого наукового дослідження.

2. На нашу думку, понятійно-термінологічна складова дисертаційного дослідження є не повною мірою обґрунтованою. Досить спірним є підхід автора до формулювання висновків стосовно запропонованого визначення сутності «організаційно-економічний механізм регуляторної політики», який уособлює в собі сукупність принципів, методів, важелів, інструментів, що втілюються у формах проведення та реалізуються через систему зв'язків між суб'єктами й об'єктами регулювання із приводу вибору цілей регуляторної політики та засобів їх досягнення, що ґрунтуються на певній економічній концепції та забезпечують послідовність комплексу дій з досягнення тактичних і стратегічних цілей розвитку національної економіки, визначених у процесі узгодження інтересів суб'єктів регуляторної політики. Адже в роботі у повній мірі не приділено належної уваги вищезазначеним складовим. Очевидно, що такі пропозиції потребують поглибленого наукового обґрунтування та доведення.

3. Бажано було більше уваги приділити досвіду застосування конкретних інструментів регуляторної складової фінансового напряму політики держави в аграрній сфері у зарубіжних країнах та розглянути можливості адаптації позитивного досвіду в українських реаліях, що значно покращило б якість проведених досліджень.

4. У дисертаційній роботі обґрунтовується доцільність функціонування організаційно-економічного механізму регуляторної політики з урахуванням положень теорії організації. Дисертантом переконливо обґрунтовані положення щодо формування такого механізму. Водночас не репрезентовано структурні компоненти такого механізму, не досить чітко розкрито специфічні функції, завдання (с. 156). Потребують деталізації особливості функціонування даного механізму у контексті здійснення теоретичного розмежування функціональних, інституційних, процесуальних складників організаційно-економічного механізму формування та реалізації регуляторної політики в аграрній сфері.

5. У другому розділі п.п. 2.2 (с. 166) автор вказує на показники аналізу регуляторного впливу та його модифікацію М-тест. Однак, в роботі ці питання розглянуто дещо поверхнево і схематично. Дисертація мала б ще більшу науково-практичну цінність, якби автор звернув увагу на необхідність обов'язкового обчислення витрат малого бізнесу на виконання вимог державного регулювання, як інструменту оцінки регуляторної політики на етапі її формування, що необхідно для ініціювання й реалізації цільової траєкторії оцінки регуляторного впливу за умови визначення не тільки формальних, але й реальних наслідків зміни регуляторного середовища.

6. Доцільно було б роботу доповнити висновками про впровадження механізму реалізації запропонованого підходу до забезпечення інституційної ефективності аграрної сфери, який полягає у зменшенні рівня трансакційних витрат в умовах функціонування формальних інститутів (с. 271). Також слід було б приділити увагу та вписати інструменти регулювання в рамках запропонованого механізму. Важливим дискусійним аспектом даної інтерпретації є те, що формальні інституції, які регулюють діяльність в аграрній сфері або перебувають на етапі формування та свідчить, що не всі з них містять ознаки формального правила, а отже, не сприяють зниженню трансакційних витрат і, таким чином, рівня невизначеності, намагання реалізації регуляторної політики та поєднання інтересів держави та бізнесу.

7. Дисертанту варто було б розглянути зарубіжний досвід практичного впровадження механізмів державно-суспільно-приватного партнерства у структуру організаційно-економічного механізму регуляторної політики, конкретизувати їх слабкі та сильні сторони, а потім запропонувати можливі варіанти розв'язання проблеми соціального, економічного й екологічного розвитку аграрної сфери України через концентрацію ресурсів органів виконавчої влади.

8. У авторських пропозиціях щодо вдосконалення організаційно-економічного механізму регуляторної політики в умовах децентралізації здобувач вельми ґрунтовно акцентує увагу на необхідності реалізації зміни функціонального розподілу повноважень на користь органів місцевого

самоврядування, органів виконавчої влади на місцях. Однак по тексту роботи у достатній мірі не приділено належної уваги даним складовим аспектам. Їх бажано було б розкрити у контексті делегування їм функцій щодо участі у формуванні регуляторної політики через надання пропозицій, встановлення цільових показників розвитку регіонів, які є підставою для обрання методів регуляторної політики на регіональному рівні та обсягів її фінансування, посилення інституту експертизи зворотного зв'язку.

Вказані дискусійні положення та побажання відображають власну наукову позицію опонента і не знижують загальної позитивної оцінки роботи.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Шибасової Наталії Володимирівни на тему «Організаційно-економічний механізм регуляторної політики в аграрній сфері» є цілісною завершеною, самостійно виконаною науковою працею, яка має вагому наукову новизну, значний практичний інтерес, вирішує важливе наукове та національно-господарське завдання щодо удосконалення організаційно-економічного механізму регуляторної політики в аграрній сфері в контексті генерування системних ознак до подальшого розвитку національної економіки.

Представлена дисертація за змістом та якістю теоретичних і методичних розробок відповідає рівню дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Обрану тему дисертаційної роботи розкрито; поставлену мету досягнуто; завдання роботи в цілому виконано. Тема дисертації відповідає спеціальності 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» та профілю спеціалізованої вченої ради Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

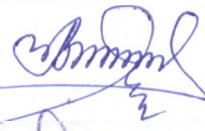
Автореферат є ідентичним за змістом з основними положеннями дисертації і дає повну переконливу уяву про виконану роботу.

Наукові положення, висновки та рекомендації повністю обґрунтовані, аргументовані, містять наукову новизну та пройшли необхідну апробацію на науково-практичних конференціях. У публікаціях здобувача знайшли відображення всі положення дисертації.

Зважаючи на актуальність вирішених в дисертаційній роботі завдань, отриманих наукових висновків, теоретично обґрунтованих принципових наукових положень, використаних сучасних методів наукових досліджень та підтвердженої значимості можна стверджувати, що дисертаційна робота Шibaєвої Наталії Володимирівни відповідає вимогам пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами та доповненнями), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством».

Офіційний опонент:

**доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри глобальної економіки
Національного університету біоресурсів
і природокористування України
Міністерства освіти і науки України**

Н. М. Вдовенко

